

УДК 655.41+[76:655.53](477-87)
ORCID ID: 0000-0002-6303-051X
ORCID ID: 0000-0002-5716-3797
DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2024-36-15>

Валерія Пітеніна

докторка філософії,
старша викладачка кафедри теорії та історії мистецтва
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
valeriia.pitenina@naoma.edu.ua

Ганна Решетньова

кандидатка мистецтвознавства,
співробітниця Музею палацу короля Яна III у Вілянові (Варшава, Польща)
annareshetnova@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНЬОГО ОФОРМЛЕННЯ КНИЖОК «УКРАЇНСЬКОГО ВИДАВНИЦТВА» О. СУДОМОРОЮ, С. ГОРДИНСЬКИМ, М. ЛЕВИЦЬКИМ

Анотація. *Мета дослідження* – визначити художню складову діяльності «Українського видавництва» у Кракові-Львові у період 1939–1944 років та окреслити його внесок у розвиток української книжкової графіки. У процесі роботи були використані наявні бібліографічні джерела, а також здійснено аналіз фондів бібліотеки Ягеллонського університету. **Методологія дослідження** ґрунтується на історико-описовому, історико-хронологічному методах і формально-стилістичному мистецтвознавчому аналізі. **Результати дослідження.** Проаналізовано особливості художнього оформлення книжкових видань видатними українськими митцями Охрімом Судоморою, Святославом Гординським і Мироном Левицьким. У період Другої світової війни (1939–1944) «Українське видавництво» (далі «УВ») відіграло ключову роль у збереженні та підтримці української культури на окупованих територіях, зокрема в містах Краків і Львів. До співпраці з видавництвом долучилися такі митці, як М. Бутович, Е. Козак, О. Кульчицька, Р. Лісовський, а також О. Судомора, С. Гординський і М. Левицький. Вони створили знакові ілюстрації для видань і завдяки цій співпраці «УВ» стало найбільшим центром україномовного книговидання у період війни. **Висновки.** Дослідження підкреслює, що діяльність «УВ» відіграла важливу роль у збереженні української культури в умовах війни та ізоляції від радянської території. Співпраця з провідними художниками дала змогу видавництву створити різностильовий образ української книги, хоча рівень ілюстрування не завжди відповідав найвищим художнім стандартам. Подальше вивчення діяльності «УВ» залишається актуальним, оскільки цей період є ключовим для розуміння розвитку українського книговидання та мистецтва. **Ключові слова:** книжкова графіка, ілюстрація, українське мистецтво, Судомора, Гординський, Левицький, «Українське видавництво», стилізація, мистецтво ХХ століття.

THE CHARACTERISTIC FEATURES OF THE ARTISTIC DESIGN OF BOOKS
BY THE 'UKRAINIAN PUBLISHING HOUSE' BY O. SUDOMORA,
S. GORDYNSKYI, M. LEVYTSKY

Valeriia Pitenina

*PhD, Senior Lecturer at the Department
of Theory and History of Art
National Academy of Arts and Sciences of Ukraine
valeriia.pitenina@naoma.edu.ua*

Hanna Reshetnova

*PhD in Art Studies, Employee of the Museum
of King Jan III's Palace at Wilanyw (Poland)
annareshetnova@gmail.com*

Abstract. *The aim of the study is to determine the artistic component of the activities of the "Ukraine Publishing House" in Krakow-Lviv and its contribution to the development of Ukrainian book graphics. For this purpose, the available bibliographic sources and the analysis of the Jagiellonian University Library collections were used. The research methodology is based on historical and descriptive, historical and chronological methods and formal and stylistic art historical analysis. Results. The features of the artistic design of book editions by prominent Ukrainian artists Okhrim Sudomora, Sviatoslav Hordynskyi, and Myron Levytskyi are analyzed. During the Second World War, from 1939 to 1944, the UV played an important role in preserving and supporting Ukrainian culture in the occupied territories, particularly in the cities of Krakow and Lviv. Artists such as Mykola Butovych, Edward Kozak, Olena Kulchytska, Ohrim Sudomora, Sviatoslav Hordynskyi, Myron Levytskyi, and Robert Lisowski collaborated with the publishing house and created iconic illustrations for its publications. This cooperation allowed UV to become the largest center of Ukrainian-language book publishing during the war. The findings of the study emphasize that the activities of the UV contributed to the preservation of Ukrainian culture during the war and isolation from Soviet territory. Collaboration with artists allowed the publishing house to form a multi-style image of the Ukrainian book, although it did not always achieve a high level of illustration quality. Further research on the activities of the UV remains relevant due to the importance of this period for Ukrainian book publishing and art.*

Key words: *book graphics, illustration, Ukrainian art, Sudomora, Hordynskyi, Levytskyi, Ukrainian Publishing House, stylization, twentieth-century art.*

Постановка проблеми. Під час Другої світової війни, у період 1939–1944 років, частина українських видавництв продовжувала працювати на окупованих територіях, прагнучи зберегти українську національну культуру. Одним з найбільших осередків, створених саме в цей період, стало «Українське видавництво» у Кракові-Львові (далі «УВ»), яке ставило за мету збереження української літератури на територіях Польщі, підпорядкованих Німеччині. Залишаючись частково ізольованим від неокупованих територій, цей осередок став найбільшим центром українського видавництва під час Другої світової війни. Діяльність «УВ» забезпечувала творчу та фінансову підтримку художників, сприяла збереженню національної ідентичності на окупованих територіях та стала підґрунтям для збереження зв'язків між українською та європейською спільнотами.

З «УВ» співпрацювали такі митці, як М. Бутович, Е. Козак, О. Кульчицька, О. Судомора, С. Гординський, М. Левицький, Р. Лісовський. Їхня творчість періоду

1939–1945 років залишається недостатньо дослідженою. У цій статті розглянемо особливості співпраці художників-ілюстраторів з видавництвом у зазначений період, а також проаналізуємо втілення цих особливостей у знакових роботах, створених для «УВ».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. «УВ» стало визначним явищем в історії української культури як найбільший видавничий осередок періоду Другої світової війни. Я. Ісаєвич згадує його діяльність у статті, присвяченій видавничій справі цього часу: «Під час німецько-фашистської окупації в Україні, була дозволена тільки одна українська видавнича установа – львівська філія краківського Українського Видавництва» [1, с. 415] Дослідження діяльності «УВ» започаткувала Л. Головата, створивши бібліографічний довідник книг та аркушевих видань [2].

Варто зауважити, що в низці наукових праць творчість митців, які співпрацювали з «УВ», розглядалася окремо від діяльності видавництва. Миколі Бутовичу присвячена монографія О. Федорука [3]. Дослідники книжкової

графіки Р. Яців [4] та О. Пеленська [5] присвятили низку статей Едварду Козаку, але здебільшого з акцентом на празький період майстра.

Творчість Олени Кульчицької відображено у виставкових каталогах, статтях, окремих виданнях та загальних працях стосовно історії українського мистецтва, однак період Другої світової війни в цих дослідженнях майже не висвітлений. У монографії Х. Береговської [6] розглянуто життєвий і творчий шлях Святослава Гординського, але означений період згадується побіжно. Д. Даревич [7] висвітлює творчий шлях Мирона Левицького. Творчості Роберта Лісовського присвячено монографію Р. Яціва [8], яка, однак, не охоплює період Другої світової війни. А творчість Охріма Судомори 1939–1944 років досі взагалі не розглядалася науковцями. Попри значну кількість праць, присвячених творчості окремих митців, період 1939–1944 років здебільшого розглядається поверхово або поза контекстом видавничої ситуації й розвитку української літератури цього часу.

Отже, метою дослідження є спроба охарактеризувати художню складову діяльності «УВ» та його внесок у розвиток української графіки на основі наявних бібліографічних джерел, а також аналізу фондів бібліотеки Ягеллонського університету, де зберігається більшість видань видавництва.

Виклад основного матеріалу. «УВ» є однією з найсуперечливіших сторінок вітчизняної культури та книговидавництва, а також одним із найбільших україномовних видавничих осередків часів Другої світової війни. Його авторами були Б. Лепкий, С. Гординський, І. Крип'якевич, М. Возняк, Д. Дорошенко, Є. Маланюк, Т. Осьмачка, Ю. Клен, М. Орест, Ю. Косач та Ю. Шевельов.

«Українське видавництво» у Кракові-Львові, відоме під аббревіатурою «УВ», було засноване 27 грудня 1939 року в Кракові та діяло до 1944 року. Адміністрація «УВ» знаходилася за адресою Кармелицька, 34 (зараз на цій локації працює одна з найстаріших україно-польських волонтерських фондів «Зустріч»). Як зазначає Л. Головата, Краків на той час став головним осередком української еміграції [2], повертаючи літературних діячів, що пов'язували видавничу діяльність з ідеєю відновлення української державності. Очільниками «УВ» були літературознавці Є. Пеленський (1908–1956) та І. Зілінський (1879–1952), які формували редакційну політику та залучали авторів і ілюстраторів. За короткий час

«УВ» видало близько 500 книг, більшість яких наразі зберігаються у Варшавській Національній бібліотеці, Ягеллонській бібліотеці в Кракові та Львівській національній науковій бібліотеці України. Для порівняння, за словами Я. Ісаєвича, «Евакуйовані в РРФСР Укрдержвидав, «Радянська школа», «Радянський письменник» і Видавництво Академії наук УРСР за три воєнних роки випустили понад 700 назв книг і брошур тиражем 15 млн примірників. Це переважно масова політична література українською мовою» [10, с. 266].

Видавництво намагалося охопити всі верстви читачів, зокрема дітей і молодь. Тематично воно орієнтувалося на історичну та дитячу літературу, класичні твори, а також публікувало заборонені в СРСР твори І. Багряного, Т. Осьмачки, М. Зерова. «УВ» надавало перевагу серіям, що дозволяло формувати увагу аудиторії тематично і послідовно. Наймасовіші – «Бібліотека для дівчорі «Моя книжечка», «Бібліотека «Дорога», «Народня бібліотека», «Бібліотека історичних повістей», «Літературна бібліотека», «Літературна бібліотечка», «Минуле і сучасне» тощо.

Л. Головата зазначає: «У жовтні–листопаді (авт. – 1941 р.) в пресі було озвучено серйозні видавничі плани. Щоденник «Львівські вісті» повідомляв, що «Українське видавництво» разом з істориками літератури створить серію «виконаних у мистецькій постаті народних видань, якою охопить усе українське гарне письменство», допомагатиме українському мистецтву й науці і випустить твори у співпраці зі східноєвропейськими інститутами і закордонними університетами, українськими фахівцями, беручи до уваги не прибуток, а тільки наукову й культурну цінність.» [10, с. 214]. Амбітні творчі плани потребували художньої підтримки, проте співпраця з видавництвом на окупованих територіях була досить ризикованою для художників, що вплинуло на їхню подальшу долю. До співпраці було долучено художників, чия творчість мала значущий вплив на українське мистецтво того часу, зокрема М. Бутович, Е. Козак, О. Кульчицька, О. Судомора, С. Гебус-Баранецька, С. Гординський, О. Курилас, М. Левицький, Р. Лісовський. Згодом частина з них опинилася в еміграції, інші залишилися після війни у Львові або повернулись в Київ. М. Бутович, Е. Козак та С. Гординський переїхали до США, М. Левицький – до Канади, Р. Лісовський – до Швейцарії, а О. Кульчицька,

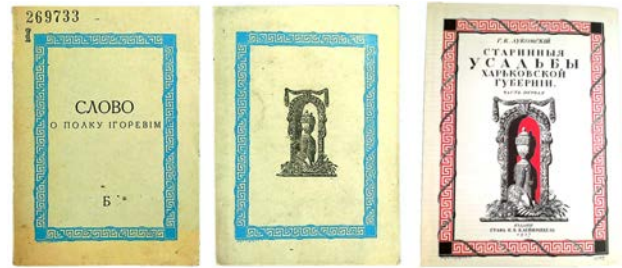
С. Гебус-Баранецька та О. Курилас залишилися у Львові, О. Судомора — в Києві.

Методи та стилістика художнього оформлення видань «УВ» були тісно пов'язані з редакційною політикою. Відсторонення від радянської території та антирадянська видавнича політика вимагали відмови від методу соціалістичного реалізму, що спричинило пошук альтернативних графічних форм. У таких умовах формувалася специфічний характер роботи «УВ» з візуальною складовою. Попри складні умови війни, «УВ» дотримувалося зваженої політики економії. Книги здебільшого випускалися невеликих форматів, з використанням однієї фарби і у м'якій обкладинці.

Помітною характерною ознакою діяльності видавництва є анахронізм, який уподібнює «УВ» до видавців межі століть. Зокрема, це використання ілюстрацій без підписів та повторення авторських елементів оформлення в різних комбінаціях. Така практика була характерна для ХІХ століття, а на межі століть в українській книзі вже почали з'являтися підписи або ініціали художників. У 1920-х роках авторство ілюстрацій зазначалося на титульних сторінках або у видавничих анонсах серій, а з середини 30-х років, разом із централізацією видавничого процесу, було введено обов'язкове позначення авторів-художників у книзі на території радянської України. Можна припустити, що в умовах економії «УВ» повернулося до практики багаторазового використання наявних елементів оформлення, таких як віньетки, рамки, буквиці, у різних виданнях і комбінаціях, не дотримуючись авторства.

Прикладом є оформлення серій «Літературна бібліотека» та «Книжки для всіх». На обкладинці серії «Літературна бібліотека» (іл. 1) як оформлювача було позначено Г. Нарбута. Це прізвище мало безумовний авторитет і підкреслювало спадковість графічної традиції. Проте саме оформлення складалося лише зі скромної меандрової рамки та античної віньети, що повторювали оформлення обкладинки для видання «Старинные усадьбы Харьковской губернии» в оформленні Г. Нарбута 1916 року (іл. 1).

Інший приклад — обкладинка та оформлення серії «Книжка для всіх» (іл. 2). Мінімалістичне оформлення обкладинки складалося з геометричної рамки, назви серії та логотипу. На обкладинці зазначено, що оформлення серії належить Б. Крюкову. Проте всередині книг зустрічаються ілюстрації інших авторів, які не мають позначки авторства.

Іл. 1. Обкладинки, видані «Українським видавництвом» у Кракові-Львові. 1917. [21]

Іл. 2. Обкладинка і розворот «Історії України з ілюстраціями». Ілюстрації Б. Крюкова та П. Ковжуна. «Українське видавництво» у Кракові-Львові [21]

Наприклад, заставка до випуску 9–11 серії «Історія України» була виконана П. Ковжуном і надрукована в «Календарі Червоної Калини» 1923 року (посиланням і згадкою про первинну публікацію завдячую М. Можиній) (іл. 2), але у книзі немає згадки про П. Ковжуна та про авторів інших ілюстрацій.

У окремих виданнях та серіях з постійними авторами «УВ» більше дотримувалося принципу збереження авторства і сформувало сталий склад художників-ілюстраторів. Співпраця з основними художниками-сучасниками формувалася «УВ» дуже індивідуально. Так, наприклад, С. Гординський (1906–1993) підійшов до періоду співпраці з «УВ» досвідченим майстром і став ключовою фігурою, поєднавши в собі функції автора, редактора і художника. Навіть перелік студіювань виділяє С. Гординського серед сучасників. «...Студіював малярство в Мистецькій школі Олекси Новаківського... 1927 року виїхав до Берліну, де короткий час був вільним студентом на курсах рисунку в Академії мистецтв і зокрема студіював історію візантійської культури у проф. Володимира Залозецького в Українському науковому інституті в Берліні. В половині 1928 р. перенісся до Парижу і понад пів року студіював в Академії Жуліан... В 1929 р. студіював переважно сам, копіюючи твори раннього ренесансу в Луврі та виставляючи у великих мистецьких салонах — Незалежних, Т-ва французьких мистців і, пізніше, 1931 р., в Сальоні мистців-декораторів

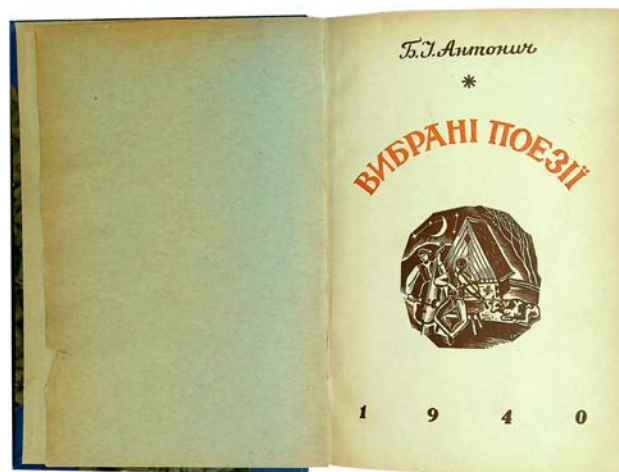
і Міжнародної виставки мистецької книги. ...Восени 1931 повернувся до Львова, був співтворцем Асоціації незалежних українських мистців (АНУМ) і організатором першої виставки Асоціації з творами українських паризьких мистців і запрошених мистців французьких та італійських. Був співредактором журналу «Мистецтво»... Брав участь у виставках української графіки у Львові 1932, в Берліні 1933, в Римі 1938.» (авт. – збережено орфографію оригіналу) [11, с. 3]. С. Гординський в інтерв'ю редактору «Терема» Ю. Тису, відповідаючи на запитання щодо культури Львова в період між двома світовими війнами, ставить на перше місце літературу, а не зображувальні мистецтва. «В тих умовах на провідне місце висунулася поезія, ...з блискучими іменами Є. Маланюка, О. Ольжича, О. Стефановича й О. Теліги, поетів, які хоч жили поза Львовом, друкувалися у Львові. Тісно зі Львовом були зв'язані «емігранти» П. Ковжун і М. Бутович, які змодернізували українську книжкову графіку і створили її атракцією на закордонних виставках» [12, с. 5]. С. Гординський також наголошував, що для української культури «повинен існувати органічний зв'язок усього нового з тим, що вже було. Тоді це буде природне наростання культурних вартостей» [12, с. 7]. В цьому сенсі його позиція органічно поєдналася з програмою «УВ», яка передбачала збереження українізму на історичному ґрунті в європейському контексті.

Виступаючи в «УВ» як автор, редактор та ілюстратор С. Гординський працював над оформленням поезій Б.-І. Антонича (1940) (іл. 3), творів В. Богацького з серії «Народна бібліотека», М. Вороного та І. Керницького з серії «Театральна бібліотека», Я. Гальчевського-Гайворонського з серії «Минуле і сучасне». Він також редагував збірки О. Влизька (1942) та О. Гай-Головка (1942), видавав власні збірки: «Вибрані поезії» (1944) та «Буревій» (1941). Можна припустити, що С. Гординський свідомо обирав для ілюстрування переважно класичні твори, зокрема ті, що зверталися до античної тематики. Серед його численних робіт вирізняється витончено-естетична ілюстрація на обкладинці «Іфігенії в Тавриді» В. Гете [13], а також класицистичні обкладинки до збірок Є. Пеленського «Овідій в українській літературі» [14] та «Шевченко-клясик» [15], прикрашені силуетними профілями. Античну тему С. Гординський вирішує через прямі аналогії, уподібнюючи свою графіку розписам стародавньої грецької кераміки. І, ніби «окласичує»

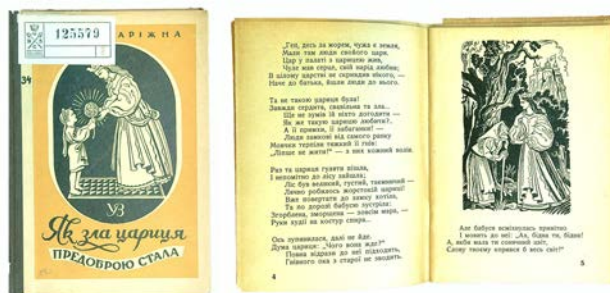
Шевченка, створюючи обкладинку його збірки в подібному стилі, візуально ставлячи її в один ряд із творами Овідія та Гете.

Більш просвітницький та традиційний підхід притаманний С. Гординському у дитячій книзі. Тут художник виступає співрозповідачем і коментатором тексту. Ілюструючи казку І. Наріжної «Як зла цариця предоброю стала» (1942) (іл. 4), він підкреслює основні смислові акценти книги, зупиняється на суттєвих сюжетних поворотах. С. Гординський чітко ідентифікує головного персонажа казки як дівчинку-українку, хоча текст не містить жодних вказівок на місце дії чи етнічну приналежність героїв. На обкладинку винесено щасливий фінал книги, де зображені головні герої – дівчинка-українка в національному вбранні та її антагоністка, зла королева.

Стилістика обкладинок і малюнків С. Гординського вирізняється лаконічністю, роботою з масивними чорними плямами,

Іл. 3. Б.-І. Антонич. Вибрані поезії. Титульна сторінка з ілюстрацією С. Гординського. «Українське видавництво» у Кракові-Львові [21]

Іл. 4. І. Наріжна. Як зла цариця предоброю стала. Обкладинка та ілюстрація С. Гординського. «Українське видавництво» у Кракові-Львові [21]

використанням силуетів та естетикою модерну, що робить їх близькими до книжкової ілюстрації початку ХХ століття.

Серед обкладинок і ілюстрацій цього періоду у іншого автора, М. Левицького (1913–1993), переважають шрифтові композиції: від декоративних («До джерел» М. Зерова [16], «Рейнеке-Лис» Й. Гете, ілюстрований В. фон Кавльбахом [17]) до радикального, з відгуками конструктивізму, оформлення «Вертепа» А. Любченка (1943) (іл. 5). Драматична поема «Облога» Ю. Косача (1943) з ілюстраціями М. Левицького привертає увагу насамперед яскравою, романтичною обкладинкою та виразним шрифтовим рішенням (іл. 6). У виданні містяться лише три ілюстрації, розміщені на заставках до триактної п'єси. Це ліричні фігуративні композиції з м'якою лінією, гнучким контуром і виваженою композицією.

В оформленні О. Судомори (1889–1968) вийшли три книжки, видані «УВ»: ювілейне видання Л. Глібова «Байки» (О. Судомора підписує малюнок обкладинки 1943 роком, на титулі), «Шахтарята» Г. Стеценка (1944) (іл. 7) та мініатюрне видання для найменших «Весела праця» (1943).

Біографія О. Судомори цього періоду має багато прогалин. Зі спогадів Д. Горбачова відомо, що у 1941 році художник залишився в окупованому Харкові. «За звичкою він і в окупації приходив їсти до редакції газети «Сільські вісті», в якій друкував свої малюнки впродовж радянських. Як розповідав він мені

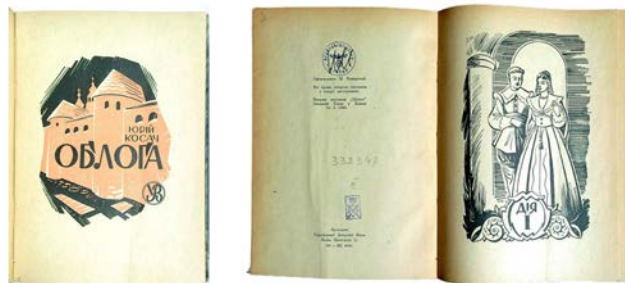
пізніше, редактор запропонував йому відробляти, «чого з'їдено». І Судомора малював антирадянські сюжети. Після звільнення Харкова від німців було поневолено Охріма Судомору.» [18, с. 315]. Однак у 1943 році роботи О. Судомори були експоновані на Мистецькій виставці в окупованому Львові [19], і саме в цей період він оформив три книги для «УВ».

З ілюстрованих О. Судоморою книг особливої уваги варті «Байки» (іл. 8), які можуть претендувати на одне з найшатніших видань «УВ». В «Байках» О. Судомора зібрав багато попередніх власних напрацювань, але обмежені можливості сприяли поверненню художника до лінійної графіки на кшталт його робіт початку століття. Найвідоміші ілюстрації О. Судомори, такі як «Війна грибів з жуками» вимагали кольорових рішень. Яскраві приклади модерну, продемонстровані О. Судоморою у «Жовтневій казці» Будяка (1924) та в оформленні «Птаха» М. Метерлінка [20], теж відійшли в минуле.

Обкладинка «Байок» – триколіорова з геометричною композицією, що заповнює всю площину. Улюблений П. Ковжуном мотив декоративних ромбів (наприклад, обкладинка книги Ю. Косач «Клубок Аріадни» 1937 року),

Іл. 5. А. Любченко. Вертеп. «Українське видавництво» у Кракові-Львові. Обкладинка та ілюстрація М. Левицького [21]

Іл. 6. Ю. Косач. Облога. «Українське видавництво» у Кракові-Львові. Обкладинка і розворот книги з ілюстраціями М. Левицького [21]

Іл. 7. Г. Стеценко. Шахтарята. Обкладинка і розворот книги з ілюстраціями О. Судомори. «Українське видавництво» у Кракові-Львові [21]

О. Судомора поєднує з мотивом квітки, майже повторюючи власний малюнок обкладинки альбому «Українські народні вишивки» (1927). На обкладинку винесені також персонажі самих байок — лев, чапля, жаба, вовк, лисиця. Їх стилізовані зображення органічно вписуються в орнаментальну структуру обкладинки. Книга складається з окремих байок, кожна з яких О. Судомора починає декоративним заголовком із масивною буквицею. Цей декоративно-шрифтовий акцент у книзі «тримає» на собі цілісність художнього рішення. Масивні заголовки доповнені лаконічними завершальними малюнками (іл. 8).

Оформлення «Шахтарят» є значно більш традиційним і навіть соцреалістичним. Обкладинка книги цікава використанням чорного тла та білого контуру, але на цьому несподівані формальні рішення в книзі

Іл. 8. Л. Глібов. Байки. Обкладинка і розворот книги з ілюстраціями О. Судомори. «Українське видавництво» у Кракові-Львові [21]

закінчуються. В середині книги декілька контурних малюнків «в полосу» ілюструють сюжетну лінію. Водночас помітно, що художник обирає не ключові колізії, а другорядні сцени, як-от фрагмент сюжету з вмиванням дівчини або розмова дітей. Також він приділяє увагу епізодам, які дають можливість звернутися до улюбленої анімалістики — малюнки кішки з мишкою, стрибаючого собаки, які не мають суттєвого змістового навантаження. В результаті книжка не має цілісного візуального враження і виглядає досі вторинною в творчості самого художника.

«Весела праця» — це невелика восьмисторінкова книжечка, яка складається з політичних карикатур. Дитяча пісенька переказана на новий

лад, а ворогами виступають фашистські та радянські режими, які, у вигляді ведмедів, «молотять» народи СРСР. Анімалістичний хист О. Судомори тут виразився повною мірою. Жорсткий малюнок, експресивні рухи, силуетна графіка, використання кольорових площин та масивного шрифту перетворюють сторінки книжки на плакат не лише за змістом, а й за художніми прийомами.

Порівнюючи всі три видання «УВ», оформленні О. Судоморою, мусимо визнати, що рівень художньої майстерності оформлення книг дуже нерівномірний. Однак видавництво надавало митцям велику свободу у роботі з літературним матеріалом, дозволяючи їм вільно вибирати сюжети, художні рішення та композицію книги.

Головні висновки і перспективи використання результатів дослідження. Діяльність «Українського видавництва» у Кракові-Львові залишається однією з найскладніших і неоднозначних сторінок в історії українського книговидавництва та книжкової графіки. Спроби згуртувати художню та літературну спільноту навколо ідеї збереження української ідентичності призвели до формування потужного мистецького осередку навколо «УВ», що стало важливим фактором підтримки та збереження художнього потенціалу країни у важкі історичні часи. Вихід із радянського ідеологічного кола призвів до відновлення різностильових і анахронічних рішень у оформленні книги. На прикладі робіт О. Судомори, М. Левицького та інших художників можна побачити певну художню свободу, яку надавало видавництво, однак водночас і відсутність високих вимог до якості ілюстрування, а також наявність самоповторів. Співпраця з митцями різних напрямків дозволила видавництву сформувати різностильовий, але водночас різноякісний образ української книги в той складний період. Однак це не призвело до формування високих вимог до оформлення книги та стилістично єдиної, впізнаваної візуальної концепції видавництва.

Дослідження діяльності «УВ» в сфері оформлення книги залишається актуальним і надалі завдяки різноманітності творчості авторів-художників та важливості цього періоду для їхнього подальшого життя і творчості.

Список використаних джерел

1. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витoki, розвиток, проблеми. Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип'якев. НАН України, 2002. 520 с.
2. Головата Л. «Українське видавництво» у Кракові–Львові, 1939–1945: Бібліографічний довідник, т. 1: Книжки й аркушеві видання. Київ : Критика, 2010.
3. Федорук О. Микола Бутович: життя і творчість : повернуті імена. Київ : Вид-во М.П. Коця, 2002. 432 с.
4. Яців Р. З теренів сміху і гніву ЕКа. Вісник Наукового товариства ім. Шевченка. Львів, 2002.
5. Пеленська О. Український портрет на тлі Праги. Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехо-Словаччині. Нью-Йорк–Прага : Slovanské knihovna, 2005. 224 с.
6. Береговська Х. Святослав Гординський. Творчість за півстоліття. Львів : Априорі, 2019.
7. Даревич Д. Сто екслібрисів Мирона Левицького. Торонто : Наук. тов-во ім. Шевченка, 1997. Число XXXIV. 158 с.
8. Яців Р. Роберт Лісовський (1893–1982) : Дух лінії. Львів : Априорі. 2015.
9. Книга і друкарство на Україні / О. І. Дей та ін. ; ред. П. М. Попова. Київ : Наукова думка, 1964. 313 с.
10. Головата Л. В. Український легальний видавничий рух Центрально-Східної Європи 1939–1945 [Текст] : дис. ... д-ра іст. наук : 07.00.01 / Головата Лариса Володимирівна ; НАН України, Ін-т історії України. – Київ, 2014. 523 арк.
11. Святослав Гординський. Біографія і списки головних праць. ТЕРЕМ. Проблеми української культури. 1990. Т. 10. С. 3–4.
12. Тиса Ю. Мистецтво непевних часів. Інтерв'ю ред. Юрія Тиса зі Святославом Гординським. ТЕРЕМ. Проблеми української культури. 1990. Т. 10. С. 5–8.
13. Гете Й. В. Іфігенія в Тавриді: драма на п'ять дій. Українське видавництво : Краків, Львів, 1944. 90 с.
14. Пеленський Є. Овідій в українській літературі. Краків, Львів : Українське видавництво, 1943. 46 с.
15. Пеленський Є. Шевченко – клясик. 1855–1861. Краків, Львів : Українське видавництво, 1942. 136 с.
16. Зеров М. До джерел: історично-літературні та критичні статті. Краків, Львів : Українське видавництво, 1943. 272 с.
17. Гете Й. Ф. Рейнеке-ліс. Львів: Українське видавництво, 1943. 176 с.
18. Горбачов Д. Лицарі голодного Ренесансу. Київ : Дух і Літера, 2020. 376 с.
19. Каталог мистецької виставки, 1943. Український Центральний комітет; Спілка праці українських образотворчих мистців у Львові. Львів : Українське видавництво, 1943. 48 с.
20. Пітеніна В. Є. Графічна спадщина Охріма Судомори. *Альманах бібліофілів. Книга 3*. Дрогобич : Коло, 2023. С. 174–179.
21. Biblioteka Jagiellońska. Краків. URL: <https://bj.uj.edu.pl/> (дата звернення: 25.10.2024).

References

1. Isaievych, Ya. (2002). *Ukrainske knyhovydannia: Vytoky, rozvytok, problemy* [Ukrainian Book Publishing: Origins, Development, Problems]. Instytut Ukrainoznavstva im. I. Krypiakovykh NAN Ukrainy [in Ukrainian].
2. Holovata, L. (2010). *Ukrainske vydavnytstvo u Krakovi–Lvovi, 1939–1945: Bibliografichnyi dovidnyk, t. 1: Knyzhky u arkushevi vydannia* [Ukrainian Publishing in Krakow–Lviv, 1939–1945: Bibliographic Directory, Vol. 1: Books and Leaflets]. Krytyka [in Ukrainian].
3. Fedoruk, O. (2002). *Mykola Butovych: Zhyttia i tvorchist. Povernuti imena* [Mykola Butovych: Life and Creativity. Restored Names]. Vydavnytstvo M.P. Kotsia [in Ukrainian].
4. Yatsiv, R. (2002). *Z tereniv smikhu i hnivu Eka* [From the Fields of Laughter and Wrath of Eka]. Visnyk Naukovoho Tovarystva im. Shevchenka, Lviv [in Ukrainian].
5. Pelenska, O. (2005). *Ukrainskyi portret na tli Prahy. Ukrainske mystetske seredovyshche v mizhvoienii Chekhoslovachchyni* [Ukrainian Portrait Against the Background of Prague. Ukrainian Art Scene in Interwar Czechoslovakia]. Slovanské knihovna [in Ukrainian].
6. Berehovska, Kh. (2019). *Sviatoslav Hordynskiy. Tvorchist za pivstolittia* [Sviatoslav Hordynskiy: Creativity over Half a Century]. A priori [in Ukrainian].
7. Darevych, D. (1997). *Sto ekslibrisiv Myrona Levytskoho* [One Hundred Bookplates of Myron Levytskyi]. Naukove tovarystvo im. Shevchenka [in Ukrainian].
8. Yatsiv, R. (2015). *Robert Lisovskyi (1893–1982): Dukh linii* [Robert Lisovskyi (1893–1982): Spirit of the Line]. A priori [in Ukrainian].
9. Dei, O. I., et al. (1964). *Knyha i drukarstvo na Ukraini* [Books and Printing in Ukraine]. P. M. Popova (Ed.). Naukova dumka [in Ukrainian].
10. Holovata, L. V. (2014). *Ukrainskyi lehaknyi vydavnychiy rukh Tsentralno-Skhidnoi Yevropy 1939–1945* [Ukrainian Legal Publishing Movement in Central and Eastern Europe 1939–1945] (Doctoral dissertation). Natsionalna Akademiia Nauk Ukrainy, Instytut istorii Ukrainy [in Ukrainian].

11. Sviatoslav Hordynskiy. Biohrafiiia i spysky holovnykh prats [Sviatoslav Hordynskiy: Biography and Lists of Main Works]. (1990). Terem. Problemy ukrainskoi kultury, 10, 3–4 [in Ukrainian].
12. Tysa, Yu. (1990). Mystetstvo nepevnykh chasiv: Interv'iu red. Yuriiia Tysy zi Sviatoslavom Hordynskym [Art of Uncertain Times: Interview of Editor Yurii Tysa with Sviatoslav Hordynskiy]. Terem. Problemy ukrainskoi kultury, 10, 5–8 [in Ukrainian].
13. Goethe, J. V. (1944). Iphigeniia v Tavrydi: Drama na piat dii [Iphigenia in Tauris: A Drama in Five Acts]. Ukrainske vydavnytstvo [in Ukrainian].
14. Pelenskiy, Y. (1943). Ovidii v ukrainskii literaturi [Ovid in Ukrainian Literature]. Ukrainske vydavnytstvo [in Ukrainian].
15. Pelenskiy, Y. (1942). Shevchenko – klyasyk. 1855–1861 [Shevchenko – A Classic. 1855–1861]. Ukrainske vydavnytstvo [in Ukrainian].
16. Zerov, M. (1943). Do dzherel: Istorychno-literaturni ta krytychni statti [To the Sources: Historical-Literary and Critical Essays]. Ukrainske vydavnytstvo [in Ukrainian].
17. Goethe, J. F. (1943). Reineke-lys [Reynard the Fox]. Ukrainske vydavnytstvo [in Ukrainian].
18. Horbachov, D. (2020). Lytstari holodnoho Renesansu [Knights of the Hungry Renaissance]. Dukh i Litera [in Ukrainian].
19. Katalog mystetskoi vystavky, 1943 [Catalogue of the Art Exhibition, 1943]. (1943). Ukrainskyi Tsentralnyi Komitet; Spilka pratsi ukrainskykh obrazotvorchykh mysttsiv u Lvovi. Ukrainske vydavnytstvo [in Ukrainian].
20. Pitenina, V. Ye. (2023). Hrafichna spadshchyna Okhrima Sudomory [The Graphic Legacy of Okhrim Sudomora]. Almanakh bibliophiliv, 3, 174–179 [in Ukrainian].
21. Biblioteka Jagiellońska. Krakow. URL: <https://bj.uj.edu.pl/> (дата звернення: 25.10.2024).

Подано до редакції 14.08.2024